

INGA DRUȚĂ
Institutul de Filologie al AȘM
(Chișinău)

TERMENUL ȘI LIMBAJELE SPECIALIZATE: ABORDĂRI DIVERSE

Abstract. Debates on the subject of terminology outline two positions. For some theorists, the subject of terminology is the concept represented as a universal entity of upper limit, the term is only a label to denote *the concept*. For others, the central subject is *the term*, considered a unit equipped with both form and content. This paper is a synthesis of the two positions, based on the most relevant researches in the field. The term is not isolated from its linguistic or extralinguistic context (field), also being the fundamental unit of *specialized language* – the suitable language for use in any sphere of human activity.

Keywords: terminology, concept, term, field, specialized language.

1. Concept și termen. Dezbaterile asupra obiectului de studiu al terminologiei conturează două poziții. Pentru unii teoreticieni, obiectul de studiu al terminologiei este *conceptul*, reprezentat ca o entitate universală superioară termenului, termenul nefiind decât o etichetă pentru a denumi conceptul. Pentru alții, obiectul central este *termenul*, considerat o unitate dotată în același timp cu formă și conținut. Cercetătorii explică această divergență prin adaptarea la sarcina specifică de realizat și la finalitatea cercetării sau aplicației terminologice. Este cert că, pentru specialiștii puși în situația de a produce cunoștințe noi, conceptul prevalează asupra denominației. Totuși pentru alți specialiști, cum ar fi traducătorii sau lexicografii, terminologia are în centrul atenției *termenul*.

Terminologia tradițională operează cu noțiunile *concept* și *termen*, pe care le separă net. În norma ISO 704, *conceptul* este definit drept „construcție mentală care servește la clasificarea obiectelor individuale ale lumii exterioare sau interioare cu ajutorul unor abstracții mai mult sau mai puțin arbitrare” [1]. Conceptul este considerat, prin urmare, o unitate sistematică, parte componentă a unui ansamblu structurat de concepte, în interiorul căruia își definește valoarea. Delimitarea conceptelor se face prin definiții. Astfel, conceptele sunt reprezentări mentale ale obiectelor într-un domeniu specializat și pot fi definite prin integrarea lor într-un domeniu de referință. Sistemele conceptuale pot fi reprezentate prin *arbori conceptuali* sau prin *scheme de domeniu*. După cum remarcă Monique Slodzian, „studiul structural prin *arbore* sau *schemă de domeniu* preconizat de Wüster și Lotte postulează că orice cunoștință este prin esența sa o cunoștință relațională” [2, p. 226]. Structurile în discuție sunt totuși utile în elaborarea de dicționare terminologice uni- și plurilingve și de baze de date, întrucât permit o organizare riguroasă a domeniului și o verificare strictă a echivalențelor în diferite limbi, fundamentată pe definiții.

Această poziție este în acord cu definiția canonică pe care Felber (discipol al lui Eugen Wüster) o dă terminologiei: „Domeniu de cunoaștere interdisciplinar și transdisciplinar care tratează *noțiunile* [subl. n.] și reprezentările lor (termeni, simboluri etc.)” [3, p. 1]. Din definiția citată se desprinde ideea că noțiunile, ca entități conceptuale, prevalează în terminologie asupra formelor prin care sunt exprimate acestea, lingvistice sau nonlingvistice, considerate drept variabile importante, însă mai puțin esențiale. În această ordine de idei, invocăm opinia divergentă a lui François Rastier: „Conceptul de *termen* nu impune prin el însuși alegerea între semnificat și concept, ceea ce este convenabil dacă vrem să evităm separarea dintre semantic și mental” [4]. Or, terminologia contemporană nu se limitează la reflecții despre semn și conține limbajul specializat absolut altfel decât o nomenclatură, pe când noțiunea de sistem terminologic implică ideea că termenii sunt conectați între ei prin relații „conceptuale”, în afara discursului. Unii cercetători asimilează structura conceptuală cu cea ce în inteligența artificială (IA) este *reprezentarea cunoștințelor*, descriind sistemele noționale corespunzător ontologiei domeniilor de specialitate [cf. 5].

Definiția standard a termenului furnizată de una dintre normele ISO fundamentale în ceea ce privește terminologia (ISO 704/TC 37) în varianta ei din 1997, *Terminology Work. Principles and Methods*, este: „Un termen este o *desemnare* ce constă în unul sau mai multe cuvinte care reprezintă un *concept* general aparținând unui *limbaj* special”. Norma explicitează că „un termen trebuie să fie acceptat și folosit de specialiști ai domeniului de activitate respectiv”.

În același spirit al tradiției wüsteriene este definit termenul și de unii cercetători (francezi, canadieni, români ș.a.): un termen „desemnează o noțiune în mod univoc în interiorul unui domeniu” [6]; o unitate terminologică sau un termen „este un simbol convențional reprezentând o noțiune ce se definește într-un domeniu al cunoașterii” [3, p. 3]; termenul este „o etichetă, un cod de bare pentru a indica o noțiune, independent de o anumită limbă”, „termenii nefiind cuvinte” (sau semne lingvistice), iar terminologia fiind concepută ca „o fabrică de nume pentru obiecte mentale din diferite domenii” [7, p. 902-903]; „termenul este un simbol atribuit unui concept. Conceptul este sensul termenului. Termenul poate fi un cuvânt sau grup de cuvinte, o literă sau un simbol grafic, o abreviere, un acronim. Caracteristicile care disting un termen de un cuvânt care nu este termen sunt: precizia și faptul că aparține unui sistem de termeni” [8, p. 25]; termenul este „denumirea unei noțiuni (obiect sau proces), exprimată printr-o unitate lingvistică, definită într-un limbaj de specialitate. Termenul este un simbol atribuit unui concept. El este considerat o unitate terminologică (denumită simbolic UT)” [9, p. 23].

Dominantă în definițiile citate este ideea că termenul reprezintă un „simbol”, o „etichetă”, o „desemnare” (denumire) sau chiar „un cod de bare”, „independent de o anumită limbă”, pentru a indica un *concept* sau o *noțiune* (remarcăm sinonimia acestor termeni de la un autor la altul).

În această ordine de idei, menționăm că și *Dictionnaire de linguistique* [10] afirmă că terminologia este caracterizată în primul rând prin studiul sistematic al conceptelor: „Se numește de asemenea terminologie studiul sistematic al denumirilor de noțiuni (sau de concepte) specifice unor domenii specializate ale cunoașterii sau ale tehnicii...”

[articolul **terminologie**, p. 481]. În același articol însă se constată că această *terminologie reductivă*, care neglijează în special particularitățile lingvistice ale unor grupuri diferite de vorbitori, se opune în mod evident unei noi științe a limbajului, numită *socioterminologie*: „Pentru a se departaja de această școală indiferentă față de aspectele sociolingvistice, terminologii francofoni au avansat, începând cu anii '80, noțiunea de socioterminologie” [*ibid.*]. Mai mult, în interiorul articolului **socioterminologie** se evocă unele „realități defectuoase” ale terminologiei: „*Socioterminologia* urmărește să ia în considerare aspectele sociolingvistice ale comunicării tehnice și științifice. Ea preferă noțiunea de sferă de activitate celei de domeniu, ținând seama de noile raporturi stabilite între știință, tehnică și producție (...). Socioterminologia refuză să dea prioritate noțiunii în studiul vocabulelor specializate, opunându-se astfel terminologiei majoritare, inspirate de E. Wüster” [articolul **socioterminologie**, p. 436].

În cele din urmă, limitările impuse de teoria terminologică tradițională au fost scoase concludent în evidență în articolul **termen**: „În terminologie, termenul sau unitatea terminologică este unitatea semnificativă constituită dintr-un cuvânt (termen simplu) sau din mai multe cuvinte (termen complex), care desemnează o noțiune în mod univoc în interiorul unui domeniu” [articolul **termen**, p. 480]. Remarcăm că s-a reluat definiția Oficiului Limbii Franceze din Québec (OLF). Însă dicționarul lui Dubois precizează în continuare: „Această definiție, fidelă doctrinei lui E. Wüster, pune accentul pe limitarea termenului la aspectul de semnificant al semnului lingvistic. Cu toate acestea, nu trebuie să confundăm termenul astfel perceput cu semnificantul saussurian (...). Departe de reuniunea semnificantului și a semnificatului sub efectul sistemului, este vorba, în această concepție, de noțiuni (rezultate din aspecte legate de referent) care se organizează în sisteme: termenul nu este, prin urmare, așa cum se insistă în definiția dată, exprimarea lingvistică univocă a unei noțiuni care preexistă” [*ibid.*].

Într-adevăr, așa cum remarcă Pierre Lerat, termenii nu servesc numai pentru a desemna: ei sunt și „purători ai adevărului” (*porteurs de vérités*). De exemplu, terminologia religioasă reprezintă vocabularul unor texte în care credința se consideră adevărată, terminologia gramaticală reflectă consensul și divergențele în cel mai exact mod posibil de a descrie faptele de limbă etc.: „Termenii nu sunt în mod exclusiv denumiri de cunoștințe: ei sunt de asemenea elemente de discurs specializat, care participă la logica acestui discurs; de exemplu, *copier un fichier* nu este aceeași operație dacă se muncește manual sau cu ajutorul calculatorului, procedurile și consecințele sunt distincte” [11, p. 2].

În altă contribuție, Pierre Lerat relevă următoarele caracteristici ale conceptului: a. expresia (lingvistică) este un simbol; b. aceasta rezultă dintr-o convenție; c. important este conținutul; d. conceptul se definește în mod explicit; e. descrierea unui concept trimite la un domeniu al cunoașterii cu care este solidar [12, p. 12-13]. În același timp, Lerat susține că „termenii sunt unități, din punctul de vedere al formei și conținutului, care aparțin unui sistem al unei limbi determinate, în interiorul căreia coabitează diverse subsisteme specifice. Aceste subsisteme nu sunt, în specificitatea lor, subcoduri complete, ci variante parțiale în raport cu codul comun” [*ibid.*, p. 13].

Un demers apropiat de cel lingvistic găsim și în alte definiții: termenul este „o unitate lexicală definită în textele de specialitate” [13, p. 180]; într-o versiune minimalistă, „termenul este o varietate funcțională a numelor comune” [14, p. 53].

Inițial, Maria Teresa Cabré a definit termenul drept „unitate de bază a terminologiei, care denumește conceptele proprii fiecărei discipline specializate” [15, p. 149]. După elaborarea *teoriei comunicative a terminologiei*, cercetătoarea din Barcelona și-a nuanțat opiniile, susținând:

– într-o teorie a limbajului, unitățile terminologice (UT) nu sunt considerate unități distincte de cuvinte, care fac parte din lexicul unui vorbitor. Dimpotrivă, UT sunt descrise ca *valori specializate atașate unităților lexicale* [subl. n.];

– o unitate lexicală nu este nici terminologică, nici generală. În mod implicit, ea este generală și achiziționează o valoare specializată ori terminologică atunci când condițiile pragmatice ale discursului se combină pentru activarea semnificației sale specializate;

– orice unitate lexicală poate deveni unitate terminologică, chiar dacă această valoare nu a fost activată niciodată. Faptul dat permite explicarea mecanismelor de terminologizare și determinologizare;

– sensul specializat nu este un ansamblu de informații prestabilit și închis; este vorba mai curând despre rezultatul unei selecții specifice de caracteristici semantice în funcție de fiecare situație de comunicare [16].

Prin urmare, statutul de unitate terminologică conferit unei unități lexicale nu preexistă la utilizarea sa într-o situație de comunicare determinată. „Această optică permite să se țină cont de intersectarea semantică între diferite accepții ale unei unități lexicale în funcție de utilizarea sa în diferite domenii. Totodată, ea permite explicarea circulației unităților lexicale între discursul general și cel terminologic și între un domeniu tematic și altul.” [ibid.]

Din principiile enunțate rezultă cu claritate că unitățile terminologice nu mai pot fi percepute astăzi numai ca unități de reprezentare și transfer al unor cunoștințe precise – „omogene și perfect controlate” – ci mai curând ca „unități dinamice care contribuie la constituirea cunoștințelor prin utilizarea lor în discurs și care nu pot fi separate în totalitate de experiența culturală a vorbitorului ce le produce” [ibid.].

Spre deosebire de multe opinii anterioare, concepția referitoare la terminologie a Mariei Teresa Cabré nu exilază termenii în afara sau la periferia lexicului (*en marge du lexique*). Din contra, se insistă pe ideea că *termenii sunt unități lexicale cu o valoare specializată*. Caracterul terminologic este deci o valoare suplimentară, atribuită unităților lexicale, „valoare în mod esențial semantică și fixată printr-o clasificare conceptuală a unui expert, activată în funcție de factorii pragmatici” [ibid.].

Dicționarul de științe ale limbii definește termenul ca „element al unei terminologii sau al unui limbaj specializat, reprezentând denumirea cunoștințelor din acest domeniu”, considerându-l „semn lingvistic compus dintr-un semnificant și un semnificat” și „unitate a cunoașterii cu un conținut stabil”, deci mai independent față de context decât cuvintele obișnuite [17, p. 534].

Din multitudinea de definiții citate se profilează obiectul de studiu al terminologiei: *termenul*, înțeles fie ca *unitate a cunoașterii*, concept (cu precădere în terminologia normativă sau „internă”), pus în relație cu o denumire-etichetă, fie ca *semn lingvistic* asemănător cuvântului, care poate fi cercetat cu mijloacele semanticii lexicale și cu implicarea pragmaticii.

În cercetarea noastră, ne situăm pe poziția promovată de terminologia descriptiv-lingvistică sau „externă”, conform căreia termenul este *unitate lexicală dinamică cu o valoare specializată, care contribuie la constituirea cunoștințelor prin utilizarea în discurs*.

Definiția termenului implică relația dintre acesta și cuvânt-concept-obiect. *Cuvântul* îi interesează mai ales pe lingviști, iar *termenul* este, în primul rând, *o componentă a disciplinei căreia îi aparține și abia apoi a limbii în general*. În altă ordine de idei, majoritatea cercetătorilor admit că sfera de utilizare a unor termeni se poate extinde dincolo de un domeniu strict specializat, deoarece în ultimele decenii se constată o apropiere între *cunoașterea științifică și cunoașterea obișnuită*. Astfel, se vorbește despre *concepte expert* (aparținând strict unui domeniu științific) și *concepte ordinare* (extinse dincolo de specialitatea strictă) [18, p. 67 sqq.], iar această delimitare permite elaborarea unor *modele alternative ale definiției termenilor științifici* [19].

François Rastier, referindu-se la relația cuvânt – termen, lansează discuția despre contextualizare/decontextualizare și „detextualizare”, afirmând că un cuvânt-ocurență (*mot-occurrence*) nu poate fi definit decât *în și prin* context și este determinat în text. Plasarea sub autoritatea unui tip conduce la decontextualizare și detextualizare. Totuși relația tip – ocurență se clarifică dacă se consideră că tipurile nu preexistă ocurențelor, ci sunt reconstruite pornind de la ele. Astfel, orice tip rezultă dintr-o decontextualizare, prin uitarea (neglijarea) „accidentelor”. Cuvântul-tip este, prin urmare, un artefact al lingviștilor, așa cum termenul este un artefact al disciplinei care l-a instaurat. Altfel spus, „un cuvânt devine termen atunci când nu mai are trecut și când i se atribuie o semnificație independentă de variațiile induse prin accepții și utilizări în contexte”, astfel termenul „sustrăgându-se” constrângerilor spațiale (în interiorul textelor) și temporale (în diacronie). Însă sensul unui cuvânt, se știe, nu este immanent, fiind atribuit în urma unei interpretări. Dacă sensul rezultă dintr-o interpretare, susține Rastier în continuare, „se impune descrierea parcurșurilor interpretative și a constrângerilor lingvistice de-a lungul acestora. În diacronie, sensul unui cuvânt se constituie din istoria interpretărilor. A lua drept punct de plecare o singură semnificație va avea drept rezultat obliterarea acestei istorii” [4].

Observațiile pertinente ale lui Rastier sunt orientate împotriva viziunii terminologiei normative referitoare la termeni „definiți o dată și pentru totdeauna”, în afara discursului și exclusiv sub aspect sincron, și constituie o pledoarie în favoarea demersului lingvistic în terminologie, în care se ține cont de fluctuațiile semantice ale termenului în diacronie și în interiorul unor texte relevante. În această optică, termenul este interpretat ca un cuvânt.

Prin urmare, constatăm că în literatura de specialitate se vorbește fie despre *termeni-etichetă* [20, p. 13] sau *termeni-concept* [21, p. 332-333] (în terminologia normativă, de tip wüsterian), fie despre termeni percepuți ca „*semne lingvistice vii*” [22, p. 21], *termeni din discurs* [20, p. 13], *termeni-lexem* [21, p. 333] (în terminologia descriptivă).

Heribert Picht și Jennifer Draskau iau în discuție problema privind „imperfecțiunea” termenului, având în vedere faptul că acesta poate fi imprecis, ambiguu sau chiar conotativ. Analizând mai multe exemple, autorii ajung la concluzia că unele unități lexicale sunt mai „terminologizabile” decât altele și avansează teza despre „degree of terminologicality” (*grade de terminologizare*), care pune în relație formarea termenilor cu sistemul de termeni [23, p. 87].

2. Limbaje specializate. Insistența asupra caracterului internațional al terminologiilor este de înțeles cu referire la difuzarea internațională a disciplinelor tehnice și științifice. „Dar de ce se vorbește despre o *singură limbă* de terminologie internațională, dacă se impune cel mult coordonarea normelor terminologice în *fiecare limbă?*”, se întrebă cu nedumerire François Rastier și continuă: „Aceasta ne duce la gândul că, asemenea ideografiei și limbilor artificiale, și terminologia ar avea ca scop expierea Babelului” [4], după care citează un pasaj din *De Vulgari Eloquentia* (I, 7), în care Dante sugerează că numai datorită „limbajelor specializate” umanitatea a supraviețuit confuziei ce ține de Babel: „Il ne resta une même langue (*loquela*) qu’ à ceux qui s’ étaient groupés pour une seule et même tâche: ainsi par exemple, il resta une langue pour tous les architectes, une autre pour tous les leveurs de pierre, une autre encore pour tous ceux qui les taillaient et ainsi de suite pour chacun des ouvriers”. Reținem, așadar, ideea despre *limbajele specializate* (profesionale) ca modalitate de comunicare într-o lume postbabelică.

Termenul nu este izolat de contextul său lingvistic sau extralingvistic (domeniul), fiind unitatea fundamentală a *limbajului specializat* – limba adecvată utilizării într-un domeniu de activitate. Pentru acest concept se folosesc mai mulți termeni: *langue de spécialité*, *langues spécialisées*, *langage spécialisé*, *langue spéciale*, *cod restrâns*, *microlimbă*, *limbă sectorială*, *limbă de specialitate* [v. 24, p. 12-14; 21, p. 52-53 ș.a.]. Credem că cea mai potrivită sintagmă este *limbaj specializat*, întrucât indică pertinent modul în care specialiștii utilizează limbajul pentru a descrie realitățile specifice sferei lor de activitate.

Deși au existat voci care negau existența limbajelor specializate, fie reducându-le la vocabulare tehnice [25; 26, p. 1153; 27, p. 26], fie la stiluri funcționale (în anii ’70-’80 ai secolului trecut), *teoria limbajelor specializate* s-a impus în lingvistică mai ales datorită lucrării lui Pierre Lerat *Les langues spécialisées*, apărută la Paris în 1995. Lerat constată, în reflecțiile sale, că „limbile specializate” sunt destul de rar abordate din perspectivă lingvistică. Deși s-au făcut studii statistice, didactice și de analiză de discurs, există mai puține cercetări asupra mijloacelor lingvistice ale limbii științifice și tehnice [28, p. 11]. Autorul susține că limbajele în discuție sunt *variante ale limbii*, *care exprimă cunoștințe*, nu subsisteme sau „sublimbi”, însă acestea nu trebuie

identificate cu terminologia: „o limbă specializată nu se reduce la o terminologie: ea utilizează denumirile specializate (termenii), inclusiv simbolurile nonlingvistice, în enunțuri ce antrenează resursele comune ale unei limbi date. Prin urmare, limba specializată poate fi definită ca aplicarea unei limbi naturale pentru a exprima în mod tehnic cunoștințele specializate” [ibid., p. 21]. Din aceste precizări putem deduce ideea că *limbajul specializat* nu este total izolat de *limba comună*, fiind un segment al acesteia, prin care se transmit informații de specialitate.

Maria Teresa Cabré definește limbajele specializate drept „subansambluri ale limbii comune, caracterizate din punct de vedere pragmatic prin trei variabile: subiectul, utilizatorii și situațiile de comunicare” [15, p. 125]. Termenul are o relație specifică atât cu limba comună, cât și cu domeniul în care este încorporat, deoarece „limbajele de specialitate sunt în relație de incluziune prin raportare la limba generală și în relație de intersecție cu limba comună, cu care partajează caracteristicile și cu care mențin o relație de schimb constant de unități și de convenții” [ibid., p. 126]. Cercetătoarea face distincție între vocabularul general, lexicul specializat sau lexicul de joncțiune (*lexique-charnière*) și terminologia propriu-zisă [29, p. 58]. Categoria a doua (*lexique-charnière*) este prezentă în texte specializate de largă difuzare – în discursul mediatic, didactic, în prezentarea unui produs etc. – destinate marelui public sau unui public mai puțin inițiat în domeniu.

Prin urmare, am putea afirma că studiul limbajelor specializate face legătura între lingvistică și celelalte științe. Fiind variante ale limbii în întregul său, și limbajele specializate sunt supuse variațiilor istorice în plan diacronic, iar în plan sincron, variațiilor geografice, variațiilor datorate domeniului specific de cunoaștere și variațiilor de nivel (de la limbajul savant la jargonul de atelier) [24, p. 18-19]. Caracterizate prin *concizie, precizie, depersonalizare, obiectivitate, frecvența ilustrațiilor, vocabulare specifice* ș.a. [28; 30; 24; 31; 21, p. 52-54], limbajele specializate reprezintă, pe de o parte, instrumentul cunoașterii specializate, iar, pe de altă parte, subiectul analizei lingvistice, cf.: „Limba de specialitate (*la langue de spécialité*) este astfel, prin textele sale, un tezaur de cunoștințe disponibile și analizabile din punct de vedere lingvistic și, în aceste resurse, un instrument de cunoaștere viitoare” [13, p. 42].

3. Grade de specializare. Unii cercetători atrag atenția asupra faptului că limbajele specializate nu sunt omogene: regimul terminologic al textelor variază în funcție de gen și de discurs. De exemplu, semantica textelor tehnice și a celor științifice nu este identică. Mai mult, chiar în interiorul aceluiași domeniu tehnic sau științific genurile diferă [4; 19, p. 32].

Maria Teresa Cabré pune în discuție gradul de specializare al unor texte sau discursuri în funcție de domeniu. Evident, fiind vorba despre biochimie, robotică sau mecanică, textul va fi mai codificat, mai „închis” și gradul de specializare (codificare) va fi cu atât mai mare cu cât interlocutorul va fi din interiorul domeniului, astfel reducându-se și „doza” de lexic comun în favoarea celui specializat. Dacă însă e vorba de domenii cum ar fi sportul, activitățile recreative, produsele de panificație sau moda, deși toate dispun de un vocabular strict specializat, acestea sunt mai deschise, fiind destinate marelui public [29, p. 59].

Unul dintre criteriile care le conferă limbajelor specializate „specificitate” este diferența de frecvență față de limba comună în manifestarea unui fenomen lingvistic, însă criteriul frecvenței nu trebuie considerat un indice unic al specificului limbajelor specializate [21, p. 55-56].

După cum remarcă unii cercetători, contactul limbajelor specializate cu limba comună este gradual, pe niveluri de „științificitate” sau grade de specializare, care pot fi urmărite în ambele sensuri: dinspre limba comună spre limbajul specializat și invers, dinspre limbajul specializat, dinspre domeniu și specialist spre limba comună și nespecialist. Procesul de diseminare a cunoștințelor sau de „accesibilizare a științei” se numește *popularizare* ori, în terminologia francofonă, *vulgarizare* (*vulgarisation*) sau *divulgare* (*divulgation*, termen aparținând lui Jean-Claude Beacco, cercetător la CEDISCOR).

Cercetătorii de la CEDISCOR, în câteva numere de *Carnet du Cediscor* (nr. 3, 1995, *Les enjeux des discours spécialisés*; nr. 6, 2000, *Rencontre discursives entre sciences et politiques dans les médias*), au analizat din diverse perspective mai multe discursuri specializate și ordinare (științifice, tehnice, politice, didactice, mediatic), urmărind relațiile dintre tipurile de cunoștințe transmise și procedeele discursive la care s-a apelat în transmiterea cunoștințelor, și au ajuns la distincția *discurs de vulgarizare*, care implică *specialistul*, *vulgarizatorul* și *nespecialistul*, și *discursul ordinar* asupra evenimentelor politice sau științifice, la care participă patru figuri: *mediatorul* (gestionar discursiv între universul științei și cel al publicului presupus), *expertul* (opus amatorului), *martorul* (figură centrală și emblematică în mediile generalizante) și *cetățeanul* (ale cărui propuneri sunt susceptibile să devină discursuri-sursă) [33].

Este de reținut și distincția între *discursul științific exterior* și *discursul științific interior comunității științifice*, propusă de Jean-Claude Beacco. Astfel, autorul compară discursul mediatic, considerat secundar, cu discursul științific, primar: „Descrierea formelor de redare a științei adoptate în mass-media se poate încadra într-o analiză a relațiilor discursurilor mediatică cu formele primare ale cunoașterii, așa cum acestea din urmă sunt elaborate în interiorul disciplinelor științifice” [34, p. 15].

Discursul din interiorul comunității științifice prezintă mărci discursive specifice în comparație cu *discursul exterior*, iar din punctul de vedere al omogenității genurilor discursive, discursurile de difuzare a cunoștințelor din interior sunt mai omogene, conformându-se exigențelor epistemologice ale diverselor discipline științifice, pe când cele din exterior sunt eterogene, adaptându-se receptorului: „Această omogenitate, relativă, însă perceptibilă, poate fi accentuată prin uniformizarea modelelor «naționale» de scriere, până acum distincte, dar care se pot conforma unui model internațional dominant. (...) Formele de difuzare a acestor cunoștințe spre *exteriorul* comunității științifice (către nespecialiști) sunt mai puțin omogene, în măsura în care o comunitate științifică nu controlează diseminarea cunoașterii” [*ibid.*, p. 18]. Cunoștințele se difuzează în afara comunității științifice sub diverse forme: lucrări enciclopedice, literatură științifică pentru tineri, cărți și articole semnate de notabilități din universul științei, periodice de popularizare și presa cotidiană.

În opinia lui Beacco, structura relațiilor discursive ale comunității științifice cu exteriorul este determinată de caracteristicile cunoștințelor difuzate și de gradul de socializare al științei corespunzătoare, factori care influențează variația formei discursurilor de popularizare. Socializarea sau difuzarea externă a unei științe poate fi *puternică* (medicină, sociologie, economie, istorie) dacă aceasta reprezintă o disciplină de învățământ și dacă face obiectul unei diversități de genuri discursive (periodice, enciclopedii, televiziune etc.). Socializarea este *slabă* dacă știința respectivă este difuzată numai când se produce un eveniment important (o descoperire, un eveniment instituțional, un eveniment „comun” pentru explicarea căruia intervine această știință) [*ibid.*, p. 20]. Prin urmare, față de comunitatea științifică, genurile discursive pot fi *interne* (omogene) sau *externe* (eterogene), în funcție de caracteristicile cunoștințelor transmise și de gradul de socializare al științelor.

În ce privește raportul terminologie – limbaje specializate, se afirmă, pe bună dreptate, că terminologia este materia *limbajelor* specializate, și nu doar a *textelor* specializate, iar textul specializat este în aceeași măsură și *utilizator*, și *furnizor* de terminologie [35].

În aceste condiții, principala problemă a terminologiei nu este nici tehnicitatea, nici polisemia termenilor; aceasta converge spre *raporturi spațiale și temporale* determinate: proliferarea noilor obiecte, multiplicarea denominațiilor, apariția unor definiții care le perimează pe cele precedente, pluralitatea surselor de autoritate care își revendică prerogativele.

Referințe bibliografice

1. ISO 704. *Terminology Work. Principles and Methods*, 1997.
2. Slodzian M. *La V.G.G.T. (Vienna General Theory of Terminology) et la Conception Scientifique du Monde*. In: *Le langage et l'homme*, 1993, vol. XXVIII, n 4, De Boeck Université, p. 223-232.
3. Felber H. *Manuel de terminologie*. Paris: UNESCO, 1987.
4. Rastier F. *Le terme: entre ontologie et linguistique*. 1995. http://www.revue-texto.net/Inedits/Rastier/Rastier_Terme.html (vizitat la 17-18.VII.2013).
5. Otman G. *Les représentations sémantiques en terminologie*. Paris: Masson, 1996.
6. *Vocabulaire systématique de la terminologie*. Montréal: Office de la langue française (OLF), 1985.
7. Rey A. *Dictionnaire amoureux des dictionnaires*. Paris: Plon, 2011.
8. Ciobanu G. *Elemente de terminologie*. Timișoara: Mirton, 1998.
9. Pavel E., Rucăreanu C. *Introducere în terminologie*. București: Editura Academiei Române & Editura Agir, 2001.
10. Dubois J. ș.a. *Dictionnaire de linguistique*. Paris: Larousse, 1999.
11. Lerat P. *Terme et microcontexte: les prédications spécialisées*. In: *7es Journées scientifiques AUF-LTT: Mots, termes et contextes* [online]. 2005. <http://perso.univ-lyon2.fr/~thoiron/JS%20LTT%202005/pdf/Lerat.pdf> (vizitat la 6.X.2013).
12. Lerat P. *Terminologie et sémantique descriptive*. In: *La Banque des mots*, 1988, no. spécial, CILF, Paris, p. 11-30.

13. Kocourek R. La langue française de la technique et de la science. Wiesbaden: Brandsteter, 1982/1991.
14. Sager J. C. *Pour une approche fonctionnelle de la terminologie*. In: Béjoint H., Thoiron Ph. Le sens en terminologie. Lyon: Presses Universitaires de Lyon, 2000, p. 40-60.
15. Cabré M. T. La terminologie. Théorie, méthode et applications. Paris: Armand Colin, 1998.
16. Cabré M. T. La terminologie, une discipline en évolution: le passé, le présent et quelques perspectives. 2007. www.upf.edu/pdi/df/teresa.cabre/.../ca07passe.pdf (vizitat la 30.X.2013).
17. Bidu-Vrănceanu A. ș.a. *Dicționar de științe ale limbii*. București: Nemira, 2005.
18. Bachimont B. *Ontologie régionale et terminologie: quelques remarques méthodologiques et critiques*. In: Banque de mots, nr. 7, 1995, p. 67-86.
19. Bidu-Vrănceanu A. ș.a. *Lexic comun, lexic specializat*. București: Editura Universității din București, 2000.
20. Béjoint H., Thoiron Ph. Le sens en terminologie. Lyon: Presses Universitaires de Lyon, 2000.
21. Toma A. *Lingvistică și matematică. De la terminologia lexicală la terminologia discursivă*. București: Editura Universității din București, 2006.
22. Depecker L. Entre signe et concept. *Éléments de terminologie générale*. Paris: Presses Sorbonne Nouvelle, 2002.
23. Picht H., Draskau J. *Terminology: An Introduction*. Guilford: University of Surrey Press, 1985.
24. Chiș D. *Cuvânt și termen*. Timișoara: Augusta, 2001.
25. Rey A. *Le Lexique, images et modèles: du dictionnaire à la lexicologie*. Paris: Armand Colin, 1977.
26. Quemada B. *Technique et langage*. In: Gille, Bertrand (ed.): *Histoire des techniques*. La Pléiade. Paris: Gallimard, 1978, 1146-1240.
27. Rondeau G. *Introduction à la terminologie* (2e édition). Québec: Gaétan Morin, 1984.
28. Lerat P. *Les langues spécialisées*. Paris: PUF, 1995.
29. Cabré M. T. *Terminologie ou terminologies? Spécialité linguistique ou domaine interdisciplinaire?* In: Meta, XX, 1991, p. 55-63.
30. Banks D. *Analyses des discours spécialisés*. Revue française de linguistique appliquée, 2/2001 (vol. VI), p. 7-16.
31. Miclău P. (coord.) *Les langues de spécialité*. București: Universitatea din București, 2002. <http://ebooks.unibuc.ro/ils/PaulMiclau-LesLanguesDeSpecialite/1234.htm>. 245 p. (vizitat la 1.VI.2013).
32. Bidu-Vrănceanu A. *Lexicul specializat în mișcare. De la dicționare la texte*. București: Editura Universității din București, 2007.
33. *Carnet du Cediscor*. Paris, 2000.
34. Beacco J.-Cl. *Écritures de la science dans les médias*. In: *Carnet du Cediscor*, 2000, nr. 6, p. 15-24.
35. Lerat P. *Texte spécialisé et terminologie*. 2009. <http://www.intralinea.org/specials/article/1732> (vizitat la 8.X.2013).